

Oponentův posudek na bakalářskou práci Zuzany Petrové **Uplatnění gotického románu v české próze první poloviny 20. století: žánrové analogie a variace**

Stručné pojednání – spíše dotknutí se – „kulturního kontextu“ se zúžilo na protireakci na osvícenecký racionalismus. Avšak kalkul s emocemi (dojetím a děsem) čtenáře poukazuje zejména na komerční motivaci, která je patrná také na plagiátorství, devalvací autorství, na nadsazování a přepínání. A vůbec celé té mechanice (strategii) hrůzy v daném žánrovém typu. O tom všem a ještě jiném se práce nezmiňuje nejspíš proto, že autorka se pohybuje jen v užoučkém okruhu děl s patrnou uměleckou ambicí. V úvodní kapitole i kapitolách následujících se opírá o jediného autora – Freda Bottinga, a to do té míry, že je soustavně parafrázován a citován. „Charakteristické prvky“ se pak dokládají (ilustrují) na díle zakladatelském, na Otrantském zámku, který ale nenalézám v seznamu literatury. Dokládání žánrového paradigmatu tu nicméně dobře vychází, musíme ovšem počítat s jeho zjednodušením a zúžením. S prohlášením, že Otrantský zámek „jako první gotický román určuje všechny prvky a témata, jež budou užity v pozdějších verzích tohoto žánru“ (s.14) nelze ovšem souhlasit už jenom proto, že žánrový typ zakládá množina textů. Přitom v seznamu literatury se setkáváme s Radcliffovou (s jejím Sicilským románem) a s Lewisovým Mnichem (čteným dokonce v originále). Zvláště ten druhý by zajisté obohatil žánrovou charakteristiku. Třeba o onoho zvrhlého představitele církve a zvrhlou erotiku tak skvěle transponovanou českým básníkem, ovládajícím rozsáhlou žánrovou paletu nejen básnickou.

Komerční zřetel či fenomén trivializace se neobjevuje ani v kapitole Přijetí žánru, jeho problematičnost a úpadek. Přitom je známo, že ve stínu několika vrcholů vznikalo množství produktů vytvářených na základě osvědčených receptur a klišé. Nemyslím si, že román Northangerské panství Jane Austenové dokládá satirické znehodnocení žánru. Přejmenším by se to muselo objasnit. Pod názvem kapitoly Další vývoj bych si představovala alespoň historický nástin autorů, kteří se gotickým románem inspirovali (a v jakém směru) nebo ho přímo tvořili se záměrem upoutat čtenáře a nakladatele (Hugo, Balzac). Soubor slavných jmen (Hugo, Kipling, E.T.A.Hoffmann, Odojevskij, Puškin) si žádá alespoň stručné vysvětlení, proč jsou s daným – namnoze triviálním - žánrem spojována.

Titulu Další vývoj a proměny podle mého názoru neodpovídá obsah kapitoly, kterou tvoří ve značné míře citace a parafráze přejímané ze studie Lenky Řezníkové o epochách oživení gotického románu. Řezníková, jak vyplývá z uváděného výběru, se pohybuje v zobecňující rovině procesů, velkých proměn, dobových nálad (nejistoty, neklidu, strachu apod.), destabilizace. Pro práci zaměřenou na proměny a varianty historicky daného žánru by se více hodily konkrétnější doklady. Po těch zatoužíme také tam, kde se opět cituje Řezníková, když se řeší Nezvalův Tchoř a poukazuje se na nelidské podoby padoucha hojně se vyskytující (údajně) v první vlně oživení, situované na přelom 19. a 20. Století.

Máme zato, že Nezvalova próza Valerie a týden divů byla Zuzanou Petrovou analyzována jak z hlediska žánrového navázání, tak z hlediska žánrové aktualizace a „modernizace“ uspokojivě. Současně se projevil zúžení na Walpola – zvláště pokud jde o církevní sféru a vampirismus. Na straně 24 jsem se dočkala také toho, jak a nakolik Nezvalův brilantní žánrový pastiš souvisí se surrealismem, který černý román zahrnul do své genealogie. Přední český surrealistický básník tehdy zjevně vyslyšel vyznání svého Guru Bretona. (V knize Ulice Git-le-coeur lze číst o poličce spatřené v Bretonově ateliéru, kde řádka černých románů sousedila s Hegelovými a Leninovými spisy) Náležitě

autorka předkládané práce pojednala zejména inovativní zesílení sexuálního tématu, motivů rozkoše (zvláště té zvrhlé) a slasti. Chybí mi motivy krve a rekvizity. Oceňuji naopak paralelu sklepních prostorů se skrytými erotickými a násilnickými touhami. Žánrový přesah Valérie spatřuji ovšem také v rovině stylu (srov. např. originalitu metaforického vyjadřování); v ironii a jemné parodizaci. Tou lze možná vysvětlit též překombinování zápletkových zvrátů, šarády s identitou aj. Vůbec se mi zdá, že práce Zuzany Petrové postrádá smysl pro Nezvalovu žánrovou hru (pohrávání si s žánrovými klišé). Úplně pak chybí přihlídnutí k autorskému kontextu. Současně uznávám, že to nebylo autorčiným cílem a že by si to vyžádalo jiné studijní zaměření. Lecos ovšem mohla napovědět předmluva k druhému vydání Mostu (1937), kde se bilancující básník zmiňuje rovněž o Valerii a objasňuje, co vše pro něho tvořilo „konkrétní iracionalitu starosvětského dvora“, tedy „iracionální psychickou koláž všeho, co v oblasti tak zvaného literárního braku náleží spodním vrstvám světa našeho vědomí“. Dodejme Nezvalova vědomí, které u tak mimořádné básnické osobnosti nelze redukovat na povědomí o žánrové tradici. Proč ve Valerii kulisu netvoří hrad, ale dvorek a chudobinec nesouvisí prvořadě s imanentní vývojovou vlnou. Imaginace se tu mohla napájet z velmi osobní zkušenosti – pochopitelně nejen životní.

Román Manfreda Macmillena a Zlatého Scarabaea vyložila Zuzana Petrová poučeně (zasvěceně) jako díla odpovídající především poetice dekadentní a novoromantické: v pojetí (ahistorickém) historicity, městských i jiných lokací (Praha, Benátky), v sugesci příznačných nálad. Odpovídá též archetypální sémantika postav (mág, zvrhle estétský zlosyn, gendrově nevyhraněný mladík), zpřizračňování prostoru, znejasňování identity, rozostřování hranice mezi snem a realitou apod. Dobře autorka postihuje také specifické a dekadentně nonkonformní pojednání a využití sexuality, kdy sličný nevinný mladík nahrazuje obdobně sličnou a nevinnou pannu v ohrožení, bez níž by se neobešel žádný gotický román.

Karáskovy Romány tří mágů souvisí s gotickou tradicí vskutku jen zprostředkovaně a v jednotlivostech (některými rysy). Možná by v tomto směru odlišnost názorně prokázal aspekt narativní a utváření syžetu neodpovídající triviální úrovni.

Na závěr poznámku k tomu, co mě zneklidňovalo velmi záhy. Proč byl výklad textu souvisejícího s obdobím surrealismu, tedy s dominancí avantgardního pojetí umění, předsunut před dekadentní a novoromantickou vývojovou etapu. Paradoxnost obnažuje třeba takováto formulace: „Dekadentnost jeho próz způsobuje, že se zde setkáváme s mnohem větší mírou blasfemie, než tomu bylo u Nezvala.“ Nebo: „I u Karáska dochází ke stírání hranice mezi realitou a přeludem či snem, ale samozřejmě v odlišném pojetí, než tomu bylo v Nezvalově díle.“ (s.38)

Záměr bakalářské práce Zuzany Petrové se nenaplnuje v jejích jednotlivých částech na stejné úrovni. Pakliže se připouští kompilace, mělo být kompilováno z více zdrojů, aby žánrová charakteristika byla bohatší, podobně jako historický nástin žánrové inspirace či iniciace. Mnohé, co si autorka předsevzala bylo na druhé straně splněno a náležitě formulováno. Proto práci doporučuji k obhájení.